

**Kartoitus sovittelun tilanteesta Euroopassa ja muissa Helsingissä keväällä 2006
toteutuneeseen konferenssiin osallistuneissa maissa**

**Timo Pehrman
Teuri Brunila**

Suomen sovittelufoorumi ry

2009

1. Johdanto

Neljäs Pohjoismainen sovittelu- ja konfliktinhallintakonferenssi Helsingissä 26.-28. 05.2006 osoitti, että sovittelun tilanne ja toteutustavat vaihtelevat eri maissa ja että sovittelu on vielä alkuvaiheessa. Tilanteen selventämiseksi tehtiin kartoitus sovittelun tilanteesta Euroopassa ja muissa Helsingin konferenssiin osallistuneissa maissa. Kyselyn avulla Suomen Sovittelufoorumi (SSF) halusi saada yleiskäsitteksen tilanteesta eri sovittelun kohdealueilla. Tulokset ovat esitetty taulukoituna viiteen eri taulukkoon seuraavasti: Sovittelun tilanne eri maissa kohdealueittain (taulukko 1), sovittelutapausten määrä eri maissa kohdealueittain (taulukko 2), koulutettujen sovittelijoiden määrä eri maissa ja eri kohdealueilla, (taulukko 3), arvio sovittelun määrän kehityksestä eri maissa seuraavan viiden vuoden kuluessa (taulukko 4), sekä vastaajien muita asiaan liittyviä kommentteja (taulukko 5).

Lukumäärien ilmoittaminen on tehty pääosin arvioimalla. Vastaajat ilmoittavat melko yleisesti, että tilastollisia arvoja ei ole vielä saatavissa sovittelusta. Esimerkiksi Suomessa aloitettiin rikossovittelun tilastointi vasta 1.6.2006 rikos- ja riita-asioiden sovittelun lain voimaantulua, vaikka sovittelu aloitettiin jo vuonna 1985. Siltä osin Suomen tiedot ovatkin luotettavia, eivätkä perustu arviointiin.

Taulukoita lukiessa on siis hyvä tiedostaa, että määrälliset luvut perustuvat arvionteihin, eikä niitä voida pitää siltä osin täysin luotettavina. Tauloista voidaan kuitenkin päätellä sovittelun tilannetta suuntaa antavasti ja tehdä joitakin johtopäätöksiä esimerkiksi sovittelun laajuudesta eri maissa. Monissa maissa sovittelu on vielä hyvin alkuvaiheessa, mutta joissakin maissa sovittelulla on jo pitkiä perinteitä joillakin sovittelun kohdealueilla.

2. Tulokset

Kysely lähetettiin syksyllä 2006 seuraaviin maihin:

Alankomaat, Albania, Belkia, Bosnia-Herzegovina, Bulgaria, Englanti, Espanja, Färsaaret, Grönlanti, Irlanti, Islanti, Italia, Itävalta, Kosova, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Makedonia, Malta, Moldova, Montenegro, Norja, Pohjois-Irlanti, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Serbia, Skotlanti, Slovakia, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tšekin tasavalta, Turkki, Ukraina, Unkari, Wales, Valko-Venäjä, Venäjä ja Viro, yhteensä 48 maata.

Kyselyyn vastasivat seuraavat maat:

Taulukko 1. Sovittelun tilanne eri maissa kohdealueittain.

Maa	Sovittelun kohdealue							
	perhe	koulu	työyhteisö	rikos	tuomiois- tuin	kaupalli- nen	monikult- tuuri	rauhan
1. Albania	x	x		x		x		
2. Espanja	x	x		x			x	
3. Färsaaret								
4. Islanti	x	x	x	x	x	x		
5. Italia	x	x		x	x	x	x	
6. Kroatia		x		x	x		x	
7. Latvia	x			x	x	x		
8. Moldova				x				
9. Montenegro					x		x	x
10. Norja		x						
11. Pohjois-Irlanti	x	x	x	x	x	x	x	x
12. Puola	x	x	x	x	x	x		
13. Ruotsi	x	x	x	x	x	x	x	x
14. Saksa	x	x	x	x	x	x	x	
15. Skotlanti	x	x	x	x	x	x	x	
16. Slovakia	x	x		x		x		
17. Slovenia	x	x		x	x	x		
18. Suomi	x	x	x	x	x	x	x	x
19. Tanska	x	x	x	x	x			
20. Turkki	x	x						x
Yhteensä	15	16	8	16	13	12	9	5

Kyselyyn vastasi 20 eri maata. Taulukosta 1 selviää mitä eri sovittelun lajeja on käytössä eri maissa. Pohjois-Irlannissa, Ruotsissa ja Suomessa on käytössä kaikki kahdeksan eri sovittelun lajia. Yleisimmät sovittelun lajit ovat perhesovittelu, koulusovittelu ja rikossovittelu. Vähiten ovat käytössä työyhteisösovittelu, monikulttuurinen sovittelu ja rauhansovittelu. Joissakin maissa kuten esimerkiksi Färsaarilla, Moldovassa ja Turkissa sovittelu on vielä melko vähäistä. Lisäksi on huomioitava, että Norjasta saatiin vastauksia ainoastaan koulusovittelun alueelta, vaikka tiedetäänkin, että sovittelu toimii Norjassa paljon laajemmin toteutettuna.

Taulukko 2. Sovittelutapausten määrä eri maissa kohdealueittain.

Maa	Sovittelun kohdealue							
	perhe	koulu	työyhteisö	rikos	tuomioistu- tuin	kaupalli- nen	monikult- tuuri	rauhan
1. Albania	210	60	?	450	?	?	?	?
2. Espanja	500	100	-	200	-	-	200	-
3. Färsaaret	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Islanti	?	?	?	?	?	?	-	-
5. Italia	?	?	-	?	?	?	?	-
6. Kroatia	- ¹	40 ²	- ³	200	80	?	40	?
7. Latvia	?	?	?	?	?	?	?	?
8. Moldova	?	-	-	125	-	-	-	-
9. Montenegro	?	?	?	?	?	?	?	?
10. Norja	?	69	?	?	?	?	?	?
11. Pohjois-Irlanti	50	?	40	?	10	50	50	50
12. Puola	1000	100	40	700	1400	600	-	-
13. Ruotsi	? ⁴	1000 ⁵	?	1000 ⁶	?	?	?	?
14. Saksa	5000	?	150	?	?	80	50	-
15. Skotlanti	1000	100 ⁷	3000 ⁸	1000	300	100	?	-
16. Slovakia	50	40	-	50	-	10	-	?
17. Slovenia	200	50	-	100	500	50	-	-
18. Suomi	?	3600	10	6400	80	20	10	?
19. Tanska	?	?	?	?	?	?	-	?
20. Turkki	?	?	?	?	?	?	?	?
Yhteensä	8010	5159	3240	10225	2370	910	350	50

Taulukon 2 mukaan sovittelutapausten määrä on suurin perhesovittelussa, koulusovittelussa ja rikossovittelussa, kuten sovittelun tilanne taulukossa 1. Saksassa perhesovittelun määrä on suurin ja monissa maissa sitä ei ole lainkaan. Työyhteisösovittelu on vähäistä kaikissa maissa, paitsi Skotlannissa, jossa sovitellaan paljon. Koulusovittelutapauksia on selvästi eniten Suomessa, mutta myös Ruotsissa sovitellaan paljon. Rikossovittelun määrä on niin ikään selvästi suurin Suomessa, mutta Ruotsissa ja Skotlannissa sovitellaan myös paljon. Puolassa sovitellaan eniten tuomioistu- ja kaupallista sovittelua. Slovenian tuomioistuin sovittelumäärä on myös melko suuri.

¹ Kroatiassa perhesovittelu ei ole vielä käynnistynyt, mutta 20 koulutettua sovittelijaa on valmennettu.

² Kroatiassa sovitellaan vertaissovittelun periaatteella ensisijaisesti kahdessa eri koulussa.

³ Kroatiassa työntekijöitä varten on kollektiivinen sovittelu ja yksilöllinen sovittelu on käynnistynyt oikeudessa.

⁴ Ruotsissa uusi laki vuodelta 2007 mahdollistaa perhesovittelun tuomioistuimessa. Määrä ei vielä ole tiedossa.

⁵ Ruotsissa koulusovittelu on käynnissä arviolta 50 koulussa Norrbottenin alueella. Kouluissa sovitellaan noin 2-20 tapausta vuodessa/koulu.

⁶ Ruotsissa rikossovittelu on yleistä. Sovittelun hoitaa Ruotsin rikosten ehkäisy yhdistys ja sovittelu on käytettävissä kaikissa Ruotsin kunnissa vuonna 2008.

⁷ Skotlannissa koulusovittelu on käytössä 55 koulussa vertaissovittelu periaatteella. Käytössä on 15 palvelun tuottajaa.

⁸ Skotlannissa on työyhteisösovittelussa käytössä 32 palvelun tuottajaa.

Taulukko 3. Koulutettujen sovittelijoiden määrä eri maissa ja eri sovittelun kohdealueilla.

Maa	Sovittelun kohdealue							
	perhe	koulu	työyhteisö	rikos	tuomioistu- tuin	kaupalli- nen	monikult- tuuri	rauhan
1. Albania	18	35	?	15	10	20	?	?
2. Espanja	400	200	-	100	100	-	100	-
3. Färsaaret	- ⁹	-	-	-	-	-	-	-
4. Islanti	20	20	5	70	30	10	-	-
5. Italia	? ¹⁰	?	-	?	?	?	?	-
6. Kroatia	20	20	-	18	100	100	20	?
7. Latvia	20	?	?	?	-	?	?	?
8. Moldova	?	-	-	20	-	-	-	-
9. Montenegro	20	-	-	-	40	-	-	20
10. Norja	?	69	?	?	?	?	?	?
11. Pohjois-Irlanti	50	10	30	30	?	?	?	?
12. Puola	400	200	100	900	10	10	30	30
13. Ruotsi	?	1560 ¹¹	?	550	?	100	50	?
14. Saksa	780	?	300	800	?	?	?	?
15. Skotlanti	?	30	200	30	?	300	50	?
16. Slovakia	?	?	? ¹²	200	50	?	150	-
17. Slovenia	80	10	-	50	?	?	?	30
18. Suomi	-	3280 ¹³	50	1258	200	100	10	5
19. Tanska	?	?	? ¹⁴	?	50			
20. Turkki	-	?	-	-	?	?	-	?
Yhteensä	1808	5434	685	4041	590	640	410	85

Taulukosta 3 voidaan päätellä, että Saksassa ja Puolassa on eniten perhesovittelijoita. Koulusovittelijoita on selkeästi eniten Suomessa ja Ruotsissa. Työyhteisösovittelijoita on eniten Saksassa ja Skotlannissa. Rikossovittelijoita on eniten Suomessa. Suomen rikossovittelijämäärä ei perustu arvioon, vaan Stakesin laatimaan tilastoon ja on siten luotettava. Rikossovittelijoita on paljon myös Puolassa, Saksassa ja Ruotsissa. Tuomioistu-
tuin sovittelijoita on eniten Suomessa. Eniten kaupallisia sovittelijoita on Skotlannissa. Monikulttuurisia sovittelijoita on yleisesti ottaen vähän. Eniten heitä on Slovakiassa. Rauhansovittelijoita on selkeästi vähiten kaikissa maissa.

⁹ Färsaarilla ei ole koulutettu sovittelijoita eri alueille, mutta muutama sovittelija (10 sovittelijaa) on koulutettu eri alueille.

¹⁰ Italia ei pysty ilmoittamaan sovittelijoiden kokonaismääriä eri alueille. Heillä toimii sekä yleinen, että yksityinen sovittelupalvelu. Italiassa on kuitenkin arvion mukaan tuhansia koulutettuja sovittelijoita.

¹¹ Ruotsissa on koulutettu 1300 oppilasta ja 260 aikuista koulusovitteluun.

¹² Slovakiassa esimiehiä on valmennettu sovitteluun, mutta he käyttävät sovittelutaitoja harvoin.

¹³ Suomessa on koulutettu 2800 oppilasta ja 480 aikuista koulusovitteluun.

¹⁴ Tanskassa työyhteisösovittelua toteutetaan yksityisen palvelun tuottajan toimesta.

Taulukko 4. Arvio sovittelun määrän kehityksestä eri maissa seuraavan viiden vuoden kuluessa.

Maa	Kommentteja
1. Albania	+
2. Espanja	+
3. Färsaaret	+
4. Islanti	+ Nopeaa kehittymistä tapahtuu kaikilla alueilla lukuun ottamatta ehkä monikulttuurista ja rauhansovittelua.
5. Italia	+
6. Kroatia	+
7. Latvia	+
8. Moldova	+
9. Montenegro	+ Koska ollaan käynnistysvaiheessa, niin on valtava tarve kasvattaa sovittelutietoisuutta tulevaisuudessa.
10. Norja	Koulu- ja sosiaalitoimen käytäntöjä ja muotoja on tarpeellista tukea ja laajentaa.
11. Pohjois-Irlanti	+
12. Puola	+
13. Ruotsi	+ Näemme, että sovittelu on kasvava menetelmä monilla eri alueilla, kuten esimerkiksi naapureiden välinen sovittelu yhteiskunnassa. Erikoisesti sovittelu kasvaa tulevaisuudessa rikostensovittelussa ja kouluissa (vertaissovittelu). Sovittelu on kasvava alue myös yliopistojen koulutusohjelmissa. Master-ohjelma käynnistyi esimerkiksi Kööpenhaminan yliopistossa Tanskassa vuonna 2004 ja samantyyppinen ohjelma on käynnistynyt Oslon diakoniamokkailukoulussa.
14. Saksa	+
15. Skotlanti	+
16. Slovakia	+
17. Slovenia	+
18. Suomi	+
19. Tanska	+
20. Turkki	+

Kaikki maat ovat sitä mieltä, että sovittelu kasvaa tulevaisuudessa ja sovittelun merkitys yhteiskunnassa lisääntyy. Sovittelukoulutus lisääntyy myös koko ajan ja koulutukselle on suuri tarve. Esimerkiksi Tanskassa ja Espanjassa sovittelukoulutus on laajentunut yliopistojen koulutusohjelmiin. Myös Suomessa harkitaan sovittelun maisterin ohjelman käynnistämistä lähivuosina.

Taulukko 5. Mitä muuta haluat sanoa sovittelusta tässä yhteydessä?

Maa	Muita sovitteluun liittyviä kommentteja
1. Albania	Albaniassa sovittelupalvelut tarjotaan pääasiassa NGO:n toimesta ja siksi ei ole tarvetta vakiinnuttaa sovittelupalvelua. Sovittelu on tarjottu ja rahoitettu valtion toimesta.
2. Espanja	Sovittelu on alueena uusi Espanjassa, mutta käsityksemme mukaan se tulee alueena kasvamaan tulevana vuosina. Sovittelu on tullut viime vuosina asteittain yliopistojen jatko-opintoihin (maisteri ja tohtoriopinnot) kolmessa yliopistossa Espanjassa.
3. Färsaaret	Meillä ei ole koulutettu sovittelijoita eri alueille, mutta muutama sovittelija (10), jotka on koulutettu eri alueille.
4. Islanti	Ei muuta sanottavaa.
5. Italia	Sovittelupalvelut ja projektit tarvitsisivat enemmän tukea hallitukselta sekä kulttuurisella, että taloudellisella tasolla.
6. Kroatia	Viime aikoina olemme saaneet valmennettua sovittelijoita. tulemme käynnistämään koulutuksen lisätäksemme sovittelijoita erilaisille sovittelun osa-alueille. Odotamme nopeaa kasvua tuomioistuinsovittelussa, perhesovittelussa, vertaissovittelussa ja yksilöllisessä sovittelussa työntekijöiden riitatileinteissa.
7. Latvia	Sovittelua on uusi alue Latviassa ja se on kasvanut nopeasti. Sovittelua kohtaan on paljon kiinnostusta, mutta tarvitsemme myös koulutusta, tietoa ja mukautumista paikalliseen ympäristöön.
8. Moldova	
9. Montenegro	Pohjoismaisen foorumin käyttämä sovittelumalli on valtavan tärkeä. Voisiko sen käyttöä edistää Etelä- ja Itä Euroopan alueella, jotta voisimme ottaa sen opiskeluohjelmaksemme. Siitä ja sen vakiintumisesta voisi tiedottaa netissä.
10. Norja	Kuinka vertaissovittelua voi käyttää yläasteella kouluissa 16- 20 ikäisille opiskelijoille.
11. Pohjois-Irlanti	
12. Puola	Puolassa todennäköisesti koulutetaan enemmän sovittelijoita, koska emme ole vielä löytäneet oikeaa tapaa ratkaista ongelmia sovittelussa. Lähestyvä muutos siviilioikeuden menettelyssä tekee perhesovittelun pakolliseksi avioerotapauksissa. Raja sovittelun ja perinteisten oikeudellisten menettelyjen välillä ei vielä ole selkiytynyt.
13. Ruotsi	
14. Saksa	Olemme erittäin optimistisia perhesovittelun kehittymisen suhteen tulevaisuudessa. Meillä on tarpeita kasvattaa sovittelua tulevaisuudessa. Sovittelu ei ole vielä tähän päivään mennessä mennyt sisään siviilimenettelyyn. Se on merkittävä epäkohta sovittelun vastaanottamisessa. Lakimiehet pitävät vielä sovittelua kilpailevana toimintana.
15. Skotlanti	Katso mukaan liitetty artikkeli.
16. Slovakia	Meillä on kaksi lakia sovittelusta: Ensimmäinen hyväksytty laki koski uhria ja rikoksentehtäjiä ja toinen siviilioikeudellinen laki hyväksyttiin syyskuussa 2004. Sovittelu alkoi Slovakiassa 1990 luvun jälkeen ja ensimmäinen koulutus pidettiin sovittelutapausten jälkeen. Tämän vuoden aikana (2006) oikeusministeriö on tukenut yleisen tietoisuuden kasvattamista sovittelusta. Sovittelu etenee hitaasti yhteiskuntaan Slovakiassa.
17. Slovenia	
18. Suomi	Hyödyt ovat valtavat ja jokainen sovittelu säästää yhteiskunnan voimavaroja sekä ihmisen elämää merkittävästi. Tulevaisuudessa on suunnattava yleiseen yhteistoiminnan kehittämiseen ja uusien ihmisten laajaan kouluttamiseen voimavaroja. Suomenkielinen materiaalin tuotanto on saatava nousuun. Suomen Sovittelufoorumi pyrkii monin eri tavoin lisäämään sovittelun arvostusta ja merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa. Meneillään ovat tutkimushankkeet koulusovittelussa, työyhteisösovittelussa ja perhesovittelussa. Uutena alueena tullaan käynnistämään tutkimus ympäristö sovittelun soveltuvuudesta.
19. Tanska	Kysymyksiin oli vaikeata vastata, koska hyviä tilastotietoja ei ole saatavilla ja koska erikoiskoulutusta on tarvittu ainoastaan kuntien tuomioistuinsovittelussa ja perhesovittelussa (7 päivän mittaisena) ja koska koulutuksen arviointia ei ole järjestetty.
20. Turkki	Tuomioistuinsovittelu ei ole Turkissa vielä harjaantunutta, mutta pyrkimyksenä on uuden lainsäädännön myötä toteuttaa se lähitulevaisuudessa. Tämän takia sovittelu on vielä harjoitteluvaiheessa ja epävirallista, vaikka sovittelijoita on koulutettu eri alueille yhteiskunnassa.

3. Yhteenveto

Joissakin maissa sovittelulla on jo pitkät perinteet joillakin sovittelun osa-alueilla. Joissakin maissa sovittelutoiminta on vasta alkuvaiheessa. Nähdään, että Pohjoismaiden sovittelumallia voitaisiin hyödyntää etenkin niissä maissa, joissa sovittelua ollaan aloittamassa. Yhteistyön ja tiedonvaihdon merkitys korostuu ja yhteiset seminaarit ovat siten tärkeitä jatkossakin.

Kaikki vastanneet maat näkevät sovittelun hyödyllisenä kaikilla sovittelun eri osa-alueilla ja ovat sitä mieltä, että sovittelu tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Sovittelukoulutusta järjestetään eri maissa ja koulutus tulee laajenemaan myös yliopistojen koulutusohjelmiin. Myös Suomessa suunnitellaan sovittelun maisteriohjelman käynnistämistä Lapin yliopistossa lähivuosina. Sovittelun kehittämiseksi tulee käynnistää erilaisia tutkimuksia, joiden avulla voidaan lisätä tietoa sovittelusta ja kehittää sovittelun metodeja laajamittaisesti.

Sovitteluun kaivataan monissa maissa enemmän yhteiskunnan tukea ja sovittelua suosivaa lainsäädäntöä. Sovitteluun kohdistuu vielä vastustusta erilaisista asenteista johtuen, jonka takia sovittelu etenee melko hitaasti monissa maissa. Asian korjaaminen vaatii jatkossa enemmän yhteiskunnan päättäjiin suunnattua tiedottamista ja vaikuttamista.

Lukuisat kysymysmerkit eri taulukoissa osoittavat, että sovittelun tietoja ei vielä tilastoida säännöllisesti. Myös tilastoinnin kehittämiseen on syytä kiinnittää huomiota jatkossa.